

Vladimir SKRAČIĆ
Filozofski fakultet, Zadar

TRAGOM SKOKOVE JADRANSKE TOPONIMIJE

Autor se u prilogu pod naslovom »Tragom Skokove jadranske toponimije« kritički osvrće na Skokovo djelo *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima* i to posebno na onaj dio koji se odnosi na zadarsko-šibenski arhipelag. Komentiraju se oni Skokovi prijedlozi etimoloških rješenja koji se mogu danas dovesti u pitanje, prije svega zato što Skok iz objektivnih i subjektivnih razloga ne pozna prirodu i izgled referenta ili o tome ne vodi dovoljno računa. Autor članka je na temelju vlastitih istraživanja na terenu došao do novih saznanja, te pokušava pokazati da se neki Skokovi prijedlozi moraju redefinirati, a neki i odbaciti. U obradu su uzeti sljedeći toponimi: *Olib Sambare, Kurjak, Kavčica, Smardeča, Morovnik, Maknare, Ruta, Medvijak, Hripa, Sakatur, Murter, Srbisni, Mir, Krknata, Vodomarka, Skarski, Zverinac, Parda, Sale i Ranjkovica*.

1. Uvod

Budući da se pod ovako širokim naslovom može govoriti na različite načine i o različitim temama koje je Skok dotakao baveći se jadranskom toponimijom, ograničit ćemo se u ovom prilogu samo na zadarsko i dio šibenskog otočja, koje u ovom trenutku sustavnije istražujemo¹ i na materijal koji je Petar Skok u svom *Slavenstvu i romanstvu na jadranskim otocima* obradio.² Željeli bismo prije svega utemeljenom kritikom manjkavosti Skokove metode razriješiti bar mali dio onih toponomastičkih i etimoloških dilema koje on nije uspio, bilo iz objektivnih razloga (jer nije raspolagao do-

¹ Riječ je o materijalu prikupljenom za doktorsku disertaciju pod naslovom »Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka«, koja je u međuvremenu obranjena na Filozofskom fakultetu u Zadru. Iz praktičnih razloga imena otoka će se ponekad u tekstu navoditi ovim kraticama: Dugi otok (DO), Ist (IS), Iž (IŽ), Kornati (KO), Lavdara (LA), Molat (MO), Murter (MU), Olib (OL), Pag (PG), Pašman (PA), Premuda (PR), Rava (RA), Silba (SI), Škarda (ŠK), Tun (TU), Zverinac (ZV), Žut (ŽU).

² Petar Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950, u tekstu skraćeno SRJO.

voljnim brojem podataka), bilo iz subjektivnih razloga (jer je bio zarobljenikom jedne znanstvene metode, koja je, uz ogromne zasluge za lingvistiku i napose etimologiju, imala i neke evidentne slabosti).

Uspoređujući našu i Skokovu građu s ovog istog prostora,³ mogli bismo reći da on, vjerojatno zbog načina na koji je do nje dolazio, nema jedinstvene kriterije u pogledu obrade. Pojedini zadarski otoci jedva su zastupljeni (Zverinac, Rava ili Tun, npr.), a drugi nisu ni spomenuti (Lavdara). Isto tako se može ustvrditi da stupanj poznatosti građe nije u razmjeru s veličinom i važnošću otoka. Karakteristično je i to da se Skok neprestano vraća istim objašnjenjima, čak i potpuno identičnim formulacijama objašnjenja za pojedine toponime, što upućuje na pomisao da je cijeli rad pisan po mikrojedinicama, a ne kao cjelina, jer se takva ponavljanja inače ne bi događala. Ova konstatacija vrijedi, kako za poglavlje o Zadarsko-šibenskom arhipelagu, tako i za djelo u cjelini.

Budući da je korpus kojim raspolažemo za ovo područje daleko veći po obujmu, a i po sadržaju od onoga koji Skok donosi u *Slavenstvu i romanstvu na jadranskim otocima*, ne bismo se ovom prilikom osvrtni na sve one jedinice koje autor ne navodi, jer će to biti predmetom jednog cjelovitijeg istraživanja i prikaza. No, u svakom slučaju začuđuje da se neki vrlo česti i karakteristični toponimi za ovo područje, ne pojavljuju u djelu (*Aranj* i varijante npr).⁴

Osvrnut ćemo se, međutim, i to kratko, na ona rješenja koja su pogrešna, bilo kao definitivan prijedlog, bilo kao rezultat pogreške u metodi;

— na one prijedloge za koje Skok nije siguran, a danas se mogu potvrditi, jer raspolažemo s dovoljnim brojem novih potvrda i

— na prijedloge koje možemo danas ponuditi ili kao rješenje ili kao naznaku, jer raspolažemo građom za koju Skok nije znao.

2. Skokove i naše potvrde

2.1. Za toponim Olib Skok kaže da bi se ime i etimologija od Aluip <

³ Neki aspekti toponomastičke građe s ovog prostora dotaknuti su u ovim radovima: V. Skračić, Odras ljudskoga rada u obalnoj toponimiji sjevernodalmatinskih otoka, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 26 (16), Zadar 1987, str. 93-111; Toponimija kornatskog otočja, *Onomastica jugoslavica* 12, Zagreb 1987, str. 17-218; Odnos između hrvatskih i mletačkih geografskih termina (na sjevernodalmatinskim otocima), *Čakavska rič*, I, Split 1989, str. 61-71; i Reambulacija Skokovih toponima na otocima sjeverne Dalmacije, *Onomastica jugoslavica* 14, Zagreb 1991, str. 21-28.

⁴ Detaljno o rasprostranjenosti ovoga toponima, ali i općenito o hidronimima na zadarskim otocima, govori A. R. Filipi, Hidronimija zadarskih otoka, *Onomastica jugoslavica* 11, Zagreb 1984, str 111-154.

ALLUVIUM koja bi upućivala na vlažni i plavljeni teren mogla braniti, ali odmah dodaje »teško je znati bez točnijeg ispitivanja samoga terena« (SRJO, 79). Slobodni smo konstatirati da podaci s terena idu na ruku Skokovoj pretpostavci, jer forme koje označavaju referente sa semantizmom 'voda' ili njoj bliskim nalazimo u brojnim oblicima: *Vōda* (3x), *Slātina* i *Slātunica* (3x), *Kālac* i *Kāčić* (po jedanput), *Vodīce* (1x), *Lōkva* (2x), *Ponīkva* (1x) i *Lokānj* s različitim determinantima (7x). Izvjesno je da u trenutku kada otok dobiva ime, hidrološka situacija nije bila bitno različita, pa je pretpostavka da se u današnjoj formi *Olib* krije stariji oblik *alluvium* značajno poduprta samom situacijom na terenu.⁵

2.2. Međutim, kada je riječ o liku *Sambare* (ispitanik kaže *Cambōre*), također na Olibu, u kojemu Skok traži moguća imena svetaca (Sanctus Bartolomeus ili Sancta Barbara), treba biti mnogo oprezniji, mada u krajnjoj liniji i takvo rješenje ne treba u potpunosti odbaciti, jer mu se fonetski zakoni ne odupiru, kako kaže autor. Povijest riječi sigurno nije točna. *Cambōre* je danas obiteljski nadimak na Olibu, a zemlje koje označava dotični lik toponima u vlasništvu su obitelji koja nosi ovaj nadimak. Teško je međutim pretpostaviti da bi se obiteljski nadimak mogao direktno izvoditi iz kompletne svetačke formule, bilo sveca, bilo svete. Isto, tako, Skokova pretpostavka da se *Stomorini lazi* (ispitanici kažu: *Stamōrovi Lāzi*, *Stomōrovi Lāzi* i *Stamōrene Lāze*) mogu izvesti iz hagonima Sancta Maria potpuno je utemeljena s obzirom na broj potvrda na Jadranu. Samostan svete Marije iz Zadra imao je posjede na zadarskim otocima. Na otoku Olibu, međutim, danas ne postoji crkva s takvim titularom.⁶

2.3. Za otočić *Kūrjak* Skok konstatira da valja odbaciti pretpostavku o mogućem povezivanju s imenom životinje »"kurjak, vuk" koje je orijentalnoga porijekla i ne govori se u našim zapadnim krajevima« (SRJO, str. 83), pa je on radije povezuje s vlastitim imenom *Kurjak* izvedenim iz grčkog svetačkog imena *Kyriakos*, a za što se opet može naći potvrda u imenu uvale *Krijāl* na Premudi i crkvice svetoga Kirjaka u uvali na spomenutom otoku. U prilog ovome tumačenju idu i imena dviju uvala u ovoj zoni: na Pagu

⁵ Tome u prilog idu i povijesne potvrde za ime otoka: *Aloepium*, *Aloep*, *Aluip*, *Alluybum*, *Alluyba*, *Luibus*, *Alliubo*, *Ljubo*, *Ulbo*, *Loybo* i one koje za istu formu *alluvium* u Italiji donosi G. B. Pellegrini, *Toponomastica italiana*, 1990, str. 153: *Lobbia*, *Lubbe*, *Libolo*.

⁶ Konzultirajući historičare koji su radili na građi samostana svete Marije u Zadru, obavješteni smo da samostan na otoku Olibu nije imao posjeda. No, prema njihovim saznanjima, vjerojatno se radi o paškom posjedu (nasuprot Olibu je i crkvice svete Marije — doslovno *Stomorica*, iz XIV. stoljeća), pa je to najvjerojatniji put denominacije. Moguće je da je postojala i crkva svete Marije na otoku, tragovi koje danas ne postoje. Današnja crkva svete Anastazije, koliko je poznato nije nikada mijenjala naslovnice.

Jakinščica i na Molatu *Jakīnska*. Naime, i iz ovih se podataka vidi da su Jakini (Ankonjani) ribarili u zadarskom akvatoriju, pa je moguće da su ostavili i tragove imena svoga titulara (sv. Kirjaka) u lokalnoj toponimiji. Unatoč toj činjenici radije bismo u liku *Kūrjak* vidjeli sadržaj 'dimiti, kuriti, ložiti', jer za to imamo potvrda u toponimima *Kurīlišće* i *Kurīla* (2x) u ovoj zoni i još jednom *Kurīla* na obali, kod Draga, u blizini Biograda. Za jedan od referentata ispitanik izrijeком kaže da se na njemu ložilo.

2.4. Što se tiče toponima *Kāvčica* — naša potvrda *Kāfčica* — za koji Skok kaže da je nejasna postanja, vjerojatno je da je riječ o maloj *kāvi* (primitivnom kamenolomu). Na takav zaključak upućuju forme *Kāva*, *Kāve*, *Potkāvu*, *Skāvac* i izosemični sadržaji u toponimima sa susjednih otoka: *Petrāla*, *Padrāra*, *Papadrāre*, *Pladāra*, *Popadrāre*, *Pradāra*. Svaki put za isti referent: mjesto na kojemu se vadio kamen ili tragovi njegova vađenja.

2.5. »Kako u Arat, zamijenjeno je samoglasno *r* sa *ar* još u Mala i Vela Smardeća, luka ovako nazvana zbog izbačene morske trave, koja se ovdje zove *aliga* ... od lat. *alga*« (SRJO, 87) — objašnjava Skok. Što se tiče prvog dijela konstatacije, ona je neprijeporna, a što se drugog pak tiče, izlazi kao da postoji veza između latinske riječi i naziva uvale. No, to nije bitno. Ovdje je međutim bitno Skokovo objašnjenje da trava smrdi kada se osuši, pa da ime odatle dolazi. Provjerili smo navod kod ispitanika i oni su to potvrdili. Unatoč tome, skloniji smo tumačenju da naziv dolazi od apelativa *smardēla* (*Pistacia lentiscus*) za "divlju martu", vrstu mirte različitu od "pitome" (*Myrtus communis*) i to zato što se isti lik javlja i na susjednim otocima, a naročito zato što na istom otoku postoji toponim *Mārta* (rt), pa je po onomastičkom načelu distinkcije vrlo logična opozicija *Mārta* : *Smardēla*. Da nije riječ samo o osušenoj smrdljivoj travi dokazuju i toponimi bez takvog sadržaja: *Smrdelāška Glāva* i *Smrdelāška Pūnta* na Dugom otoku. Forma *mřta/mārta* zasvjedočena je u ovim likovima: *Mrtēnjak*, *Mrtvāč* i *Mřče* (KO), *Mārta* (SI i MO), *Martōvna* (PR), *Mřte* (IŽ), *Mrtīnjica* (RA), *Mřtenjak*, (LA), *Mrtōvnjak* (DO).

2.6. Izbačena morska trava na obali je vjerojatno povodom brojnim formama sadržaja u otočnoj toponimiji. Skok za likove *Murovnik* (u Kazalu *Morovnik*, tako i na terenu) — otok kod Oliba, i *Muravnjak* (DO, vrh i uvala), predlaže različita rješenja. U prvom slučaju kao motivaciju nagađa *murvu* (*Morus alba*), a u drugom morsku travu *murāvinu* (*Lemna minor*). Veći broj potvrda s kojima danas raspolazemo mogao bi unijeti više svjetla Osim Skoku poznatih, tu još ulaze *Murvēnjaci* (skupina otoka jugoistočno od Vrgade), *Murāvnjak* (ŽU, vrh); *Murāvina* (SE, teren podalje od mora); *Morāvina* (OL, uvala) i isti oblik na Dugom otoku za teren u dubini uvale. Sestrunjski ispitanik izrijeком kaže da zna što je *murva*, ali da na otoku ne raste. Izbačena morska trava na obalu, različita od *alige*, na mnogim se otocima

zove *murāvina*, pa bi *murvu* (drvo i plod) kao denominacijski impuls vjerojatno trebalo isključiti. Ipak, i s *murāvinom* ima poteškoća, jer se neki toponimi ne nalaze uz obalu. Zato ovdje treba uzeti u obzir moguću kontaminaciju s formama izvedenim od vlastitog imena MAURUS: *Mārovica*, *Māvar*, *Mavērski*, *Mavrēla*, *Mavrēlja*, *Māvrova*, možda i sâm *Morovnik*, na otocima DO, IS, SI, SE, OL.

2.7. Za morski prolaz *Maknāre* (nazvan još *Sette boche* i u hrvatskom prijevodu *Sedmovraće*) valja reći ovo: Skok sigurno nema pravo u metodološkom pogledu, iako samo etimološko razriješenje može biti točno. On naime kaže: »Ovdje se mreže lako razderu. Kada je jak kurenat, onda se ne može voziti. To je romanska izvedenica sa sufiksom -aria od machina 'kamen'. Znači dakle mjesto puno kamenja...« (SRJO, 96.). Svemu se ovome ne bi mogla staviti značajnija zamjerka, jer su podaci točni. No, pravo rješenje za povijest riječi valja tražiti na sjeverozapadnom rtu otoka Sestrunjja, koji se rt prema navodima ispitanika zvao *Maknāre*, a vlasnici terena i zemalja su bili Molaćani. Slijedeći načelo da putevi jezičnih istraživanja za sve što je u moru ili na morskom dnu vode s kopna, rješenje za *Maknāre* treba tražiti na Sestrunjju, a ne na morskom dnu. Ili, još vjerojatnije na Molatu, budući da su u tom trenutku Molaćani bili vlasnici. Danas je prodan Sestruncjima.

2.8. Neobično je, s obzirom na zastupljenost toponima na zadarskim otocima, što Skok ne može dati objašnjenja za toponim *Rūta* na Silbi. Ispitanik kaže da je *rūta* smrdljiva trava, koja se i u rakiju stavlja. Riječ je dakle o fitonimu (*Ruta graveolens*). Istovjetne supstancije sadržaja potvrđene su i u ovim toponimskim likovima: *Rūtnjak* (vrh; dvaput DO, jedanput SE i ZV), *Rūtnjaci* (ograda SE i ZV), *Rūtnjak* i varijanta *Rūknjak* (otočić pred Velim Ižem). *Rūta* je kao opća imenica za biljku potvrđena i u govorima susjednih otoka.

2.9. Vrlo često Skok nas začudi, s jedne strane kompliciranim, a s druge krajnje pojednostavljenim objašnjenjima. Primjeri za ovakvu konstataciju mogli bi biti toponimi sa semantizmom 'medvjed', 'gruh' i 'lupež'. U prvom primjeru, kada objašnjava toponim *Medvijak* na Premudi kaže: »Nekada je ovaj otok morao biti vrlo šumovit kao i Silba. Na to upućuje naziv rta, njiva oko njega i šumice Medvijak, dosta rijedak toponim u zadarskom arhipelagu (...) Sreli smo ga i na Pagu.« (SRJO, str. 91). Prema ovom tumačenju je očito da Skok misli na medvjeda, kopnenu životinju, jer mu traži mjesto u šumi. Razumije se, ne može se isključiti mogućnost da je Premuda bila šumovit otok (za to se naime mogu naći i neposrednije toponimijske potvrde), ali ovdje o tome nije riječ. U ovom slučaju denominacijski impuls evidentno kreće od morske medvjedice (*Monachus albiventer*) u lokalnim govorima najčešće zvane *mēde* i *medviđ*. Osim toga ovo uopće nije rijedak

toponim na zadarskim otocima, jer ga nalazimo na Molatu za uvalicu (*Medvija*), dvaput u Kornatima (*Pūnta Mede* i *Mēda* — Skok stavlja Kornate u Zadarski arhipelag), na Istu za uvalicu (također *Medvija*), na Zverincu za uvalicu i razbacano kamenje (*Medvîska*, odnosno *Medvîška Kūćica*) i na Silbi *Medvĕjna*. Svi su referenti na obali, uz more.

2.10. Na 86. strani u SRJO Skok kaže: »Više Paprenice nalazi se *Krug*. To je stara slavenska riječ za šumu, koju su u ovom značenju očuvali Rumunji« i na 120. strani na Dugom otoku: ...»stari slavenski naziv za šumu krug dolazi i ovdje, Veli Krug, zabilježen je na specijalnoj karti....«. Skok je sigurno u pravu kada je riječ o rumunjskom paralelizmu, ali kao i na drugim mjestima kada traži formalnu sličnost s rumunjskim, ne vodi dovoljno računa i o semantičkom paralelizmu. Zato bi ovo tumačenje valjalo odbaciti kada je riječ o zadarskim i šibenskim otocima i prikloniti se sadržajima 'mali vrh, kamenit teren u moru i na kopnu, usitnjeno kamenje', jer su upravo oni prisutni u govorima svih otoka. Tim više što ARJ, V, 662, na koji se uz ostalo autor poziva i natuknica krug u ERHSJ, II, 214, daju prednost ovoj akcepciji. *Krūg* je u ovoj vrijednosti potvrđen u formama *Kručĭc*, *Krūg*, *Pōtkrug* i u mnoštvu kompozicijskih sintagmi na Dugom otoku, Ižu, Sestrungju, Silbi, Tunu, Zverincu i u Kornatima.

Ono što se čini zanimljivijim, pitanje je u kojoj su se mjeri kontaminirale forma *krūg* i *grūh* u značenju 'slab kamenit teren sa sitnim kamenjem', jer su potvrde također vrlo brojne: *Grūh*, *Grūsi*, *Grūševica*, *Grušina* na Dugom otoku, Molatu i Sestrungju. Prava opasnost za etimološko izvođenje tek nastupa kada im se priključi *grug* (*Conger vulgaris*) i *grūžina* (apelativ i toponim u Kornatima i toponim na DO, Božava). Samo potpuna upućenost u supstanciju sadržaja može u posljednjem slučaju odgovoriti na pitanje radili se o 'kamenju čvrsto vezanom za podlogu', 'sitnom kamenju' ili 'ugorovom staništu'.

2.11. Pojednostavljena je i konstatacija da toponimi sa semantizmom 'lupež' stoje u svezi s mletačkim pljačkama i nedjelima. Ovdje Skok iskazuje svoj neskriveni prezir prema mletačkim okupatorima. Iako su referenti redovito uz more, ipak to nisu uvijek uvale, da bi njihov skroviti oblik sam po sebi mogao asocirati na tajnovitost nedozvoljenih postupaka. Krali su i naši ribari i naši težaci i o tome ima mnogo neposrednih potvrda i anegdota, pa prema tome i mnogo toponima. Ne ide u prilog Skokovoj jednostranoj optužbi ni činjenica da su obje forme izraza u kojima je potvrđen sadržaj 'krađa' hrvatske riječi. Toponimi: *Lupěški Krāj* (ZV), *Lupěški Mū* (SE, MU i Modrave), *Lupěški Bōk* (DO), *Lupěška Vālica* (SI), *Lupěščina* (IŽ), *Lupěška* (KO), *Tātka* (DO), *Tatĭnja* (IŽ, DO i Modrave), *Tatĭšnjak* (DO), i drugdje izvan ove zone.

2.12. Radije bismo se priklonili Skokovoj etimologiji za *hrip*, *gripe* iz ERSJ, I, 618–619, nego onoj koju daje u bilješci 9 na stranici 93 u SRJO, da je to zacijelo u vezi s onomatopejom od ‘hrapav’. Isto tako, nema dileme: riječ se danas ne nalazi u leksiku bilo kojeg otočkog govora. Međutim, isto tako, većina otoka je poznaje u likovima toponima. Ovako izgledaju potvrde za Hripu: *Hripa* (SI, PR i MO); *Hripe* (UG, PG, IŽ, dvaput, MU); *Hriča* (MO); *Hripnjak* (MO; otok) i *Hripa* (MO, otok); *Gripe* (Split). Riječ je zacijelo iz mediteranskih jezika i uglavnom označava kamenit, stjenovit brežuljak ili teren.

2.13. Na prvom našem skupu,⁷ pokušali smo obrazložiti da toponim *Sakatūr*, koji je toponim i opća imenica u Kornatima, nije ono što Skok redovito komentira ...»od lat. *siccatorium*, mjesto, gdje se nešto suši, na pr. mreže ribaráske«. Ispitanici na Molatu (Bargulje), Ižu, Dugom otoku i Istu (Vela Tarmērka) nisu nam znali ništa reći o tome da bi se na tim mjestima nešto sušilo, a ni tereni, označeni ovom formom nisu takvi da bi se takva aktivnost na njima mogla sprovoditi.⁸ Međutim, ispitanik s Ista se sjeća da su ovce na *Věloj Tarmērki* skupljali u jednu garmicu koja se i danas zove *Sakadūr*. Dakle, referent identične namjene kao u Kornatima.

Što se pak tiče *Sakarūna*, pjeskovite uvale s jugozapadne strane Dugog otoka i čuvene ribarske pošte u prošlosti, čiji lik Skok izvodi iz »lat. *siccus*, ‘plitak’, od koga dolazi i sika ‘morska pličina, greben’«, sa semantičke strane se ne bi mogao staviti značajniji prigovor. No, pličina nije jedini sem karakterističan za jedinu plitku uvalu s vanjske strane Dugoga otoka. Zato bismo radije, kao i u slučaju *sakatūra*, u formi *Sakarūn* vidjeli semantizam ‘saka’, jer uvala ima takav oblik, jer je bila čuvena ribarska pošta i jer je, uz relativno zaštićene uvale *Bribišćicu* i *Tetevišćicu* jedino zaklonjeno mjesto na potezu od više od dvadeset milja: od *Pūnte Kobljaka* na jugoistoku do *Pūnte Bjānke* na sjeverozapadu.

2.14. I etimološko objašnjenje za Murter treba redefinirati. Veza sa semom ‘mužar’ nedvojbeno stoji, ali moguća namjena referenta (priprema baruta, pa prema tome i sama obrambena funkcija i na koncu baterija) nije izvjesna. Njegov izgled je ovdje vjerojatno prevagnuo. Mnogi kućni i podrumski predmeti često motiviraju maštu imenodavaca i za to imamo mnogo potvrda

⁷ V. Skračić, 1991, str. 91–98.

⁸ Takvi su tereni na zadarskim i kornatskim otocima bili od velike važnosti jer su se mreže u to doba *rastirale* i sušile svakodnevno. Kako je idealnih (čistih, ravnih i dovoljno velikih) površina za sušenje bilo malo, a ribarskih družina mnogo, to takva mjesta nisu ostala bez imena. Dvije su riječi preživjele u govorima i toponimiji: *spānsa* na zadarskim otocima, *sterālo* u Kornatima.

(*Bačva, Parsura, Stolina, Badanj, Katridina* itd). Okrugla kamenica, velike zapremnine se u Murteru naziva *murtâr*. Više je indicija danas da forme *Murtâri* (DO), *Murtâr* i *Mortâr* (SE), *Murtêr* i *Murtarič* (MU), *Morter* (LO) i *Murtâr* (KO) stoje u vezi s oblikom terena kojemu su znak, nego s namjenom referenta. Nijedna potvrda do koje smo došli, prema lokaciji i izgledu referenta, ne bi se — bez poteškoća — mogla povezati s obrambenom funkcijom.

2.15. *Srbîsni* (SE), *Srbîč* i *Srabîč* (OL) su tri forme za dva različita referenta kojima Skok traži i ne nelazi objašnjenja. Riječ je prema navodima ispitanika o fitonimima čiji je lik motiviran postojanjem trave *srbîč*, to jest one koja svrbi, točnije čiji doticaj izaziva svrbež. O kojoj je travi riječ prema botaničkoj sistematizaciji, za sada ne znamo.

2.16. Mislili smo kao i Skok da nije ništa logičnije do li ime uvale *Mîr* u Telašćici objasniti izvođenjem iz latinskog MURUS, za što u raznim varijantama imamo bezbroj potvrda na zadarskim otocima (DO, IŽ, MO, OL; *Mîr, Mîrice, Mirîna, Mirîne, Mirîšće, Mîrlice*) u leksiku i u toponimiji. Pažljivo smo pretražili teren, a raspitali smo se i kod ispitanika iz Sali i nismo našli nikakva traga bilo kakvim ruševinama. Jedino prihvatljivo tumačenje, ako se doista radi o nekom zidu ili ruševinama jest to da je ime *done seno* s nekog drugog mjesta u ovoj zoni gdje tragova građevinske djelatnosti ima. Takvi postupci nisu isključeni (*Dôk/Dôh* na Silbi, *Ôrsan* na Olibu, npr.).

2.17. Nisu uvjerljivi semantički razlozi Skokovog izvođenja za *Krknâtu* iz latinskog participa prošlog CIRCUNATUS, na koje se tumačenje autor u više navrata vraća u knjizi. Unatoč besprijekornom formalnom preklapanju, *Krknâta* nije takav otok koji bi povod za svoje imenovanje mogao vući iz semantizma 'obruč', jer takvo nešto na otoku ne postoji, to tim više što Skok uvijek u pomoć priziva "slavenske paralele" *Obručâr* (SE) i *Obručân* (KO), koji zaista, za razliku od *Krknâte*, daju povoda ovakvu imenovanju.

2.18. Za *Vodomârku* kao ni Skok ne znamo objašnjenja, ali bismo mogli možda usmjeriti istraživanje u dobrom pravcu. Naime, na otoku Molatu i susjednim otocima supostoje forme *mârta* i *mârka* za *Myrtus communis*, na jugoistočnim otocima još i *mîta*, ali za *Pistacia lentiscus*. Time i jedan i drugi dio lika postaju prozirni. Iako ispitanik kaže da se lokva u uvali zove tako jer ju je navodno iskopao neki Marko, vjerojatnija je pretpostavka da se u nazivu kriju dva navedena leksema (*voda* i *marka*), tim više što je lokva okružena *mârtom/mârkom*. No kako prikladno objasniti ovaj neobičan spoj, osim ako se ne radi o običnoj jukstapoziciji, što je, mora se priznati, dosta rijedak način tvorbe u građi koju smo popisali.

2.19. Mislimo da Skok olako zaključuje (SRJO, str. 95) kad kaže da postoji veza između *Pûnta Skârski* i zemljopisnog termina *škâr* koji se u ovoj zoni zaista javlja i kao mikroreferent. Mada se jezičnom izvođenju ništa ne

opire (tim više što smo u zoni cakavskih govora), situacija na terenu prije bi upućivala na vezu s otokom *Škardom* koja je nasuprot najzapadnijem rtu otoka Ista. Ovom tumačenju ide u prilog činjenica da je ktetik od *Škarda skārski* (tako u Istu).⁹ Istovjetan denominacijski postupak imamo, po našem mišljenju, kod imenovanja uvala *Šibenska (Južnja i Zmōrašnja)*. Radi se (unatoč razlici u naglasku) o nerazumijevanju ktetika *sībenski* od *Silba* i o njegovom dovođenju u vezu s ktetikom *šībenski* od *Šibenik*, vjerojatno utjecajem kartografije. Uvale se nalaze na onoj strani Oliba, koja je okrenuta prema Silbi.

2.20. »Značenje je naziva za nenastanjene otoke *Zverinac* i *Tun* je jasno. *Zverinac* je izvedenica od zvjer. Otočić je ovako nazvan zbog toga, što je bilo na njemu zmija itd, a školji *Tun Veli* i *Tun Mali* nazvani su metaforički zbog toga, što nalikuju na ribu tun...« (SRJO, str. 101). Ovdje je Skok u najmanju ruku neprecizan.

1. Nenastanjen je samo otok *Tun* dok je *Zverinac* pravo otočno naselje sa svim atributima nastanjenosti: dvije crkvice, groblje, nekada škola, porat, itd;

2. Otočić je, kako kaže Skok, tako nazvan zbog zmija. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da otočani tako nazivaju zmiju. No nije tako. U lokalnom govoru zmija je *guña*.¹⁰

3. Samo *Veli Tun* (na terenu samo *Tūn*) eventualno podsjeća na ribu (*Thunnus thynnus*), dok kod malih otoka (u konkretnom slučaju *Mali Tun*, na terenu *Māli Tunč* i samo *Tunč*), članova para, sva motivacijska svojstva osim veličine blijede. Proces imenovanja mogao je krenuti i od manjega člana u paru, no to u biti ništa ne mijenja na stvari. Što se same etimologije tiče, ne isključujući 'zvijer' kao mogući impuls, ali ne na način kao interpretira Skok, najuvjerljivijom se čini ona koja bi se temeljila na sematizmu 'vir, izvirati' u lokalnom govoru *zvirati*, a koju podržavaju i starije potvrde: *Suiran*, 1421, *Suirinac*, *Suirinaç*. Hidronimi su često u osnovi naziva otoka (*Olib*, vjerojatno *Rava*, *Vodenjak*). Postoje i drugačiji prijedlozi.¹¹

⁹ Drugo je pitanje da li forme *skār/škār* i pretpostavljeni *skrd/škrd* stoje u nekoj vezi. Ova potonja potvrđena je i na kopnu, no, nigdje tako dobro kao na zadarskim otocima (*Škarda*, otok, *Skřda*, otok, *Skradiščak*, vrh i *Škardōnič*, ōgrade) i vjerojatno je ilirskog podrijetla. *Škār/skār* i još *škēr* su i zemljopisni termini koji označavaju nisku obalu, pogodnu za pristajanje. Tako i na Visu *Skor*. Riječ je vjerojatno dolazi od grčkog: *esharion*.

¹⁰ Zanimljivo je da je ovo Skokovo tumačenje došlo i do ispitanika s otoka, koji nas je uvjeravao da je *Zverinac* nazvan po zmijama. Međutim nije znao objasniti u kakvoj su vezi *zver* i *guña*.

¹¹ Riječ je o polemici u Vjesniku, u kojoj K. Krstić, raspravljajući o tome da li je "ispravno" *Zverinac* ili *Žverinac*, dokazuje ovo drugo, argumentirajući to time da ime otoka dolazi od

2.21. Za *Pārdu* kaže Skok da mu značenje tog toponima koji nije nigdje drugdje sreo ostaje nejasno. Zna da se radi o obrađenoj zemlji i o vrhu *Pardišćaku*, čiji je lik evidentno izveden iz polaznog oblika *Pārda*. Razriješenje opet nije mogao naći zbog nepotpunog poznavanja stanja na terenu. Naime, *Pārdom* se zove i čitava izdužena južna punta otoka Iža. Kako se u lokalnom govoru morska mačka na koju asocira punta upravo zove *pārda* (*Scyliorhinus canicula*), to je vrlo vjerojatno da je riječ o ihtionimu. Ovakvi slučajevi nisu usamljeni u ovoj zoni iznimne ribolovne aktivnosti. Talasozoonimi kao pokretači motivacije nalaze se i u potvrdama: *Lokārdenik* i *Lokārdenjak*, (*Scomber colias*, MO i DO), *Gavūnski* (*Atherina hepsetus*, ŠK), *Kantarīšće* i *Kantarūša* (*Cantharus lineatus*, RA i DO), *Konjāra* (*Corvina nigra*, DO i MO), *Medvējna*, *Medvīdna*, *Medvīja*, *Medvījak*, *Mēdvjak* (*Monachus albiventer*, MO, PR, SI, ZV); *Sergāra* i *Sērgovica* (*Sargus rondeletii*, DO), i drugi.

2.22. Kada već spominjemo Iž, treba reći da nije točan navod u bilješci 12 na strani 114 da »postoji i naziv *Opat* za otočić u blizini Iža, i to u skupu Kornata.« Lik zaista postoji u kornatskoj skupini otoka, ali nije riječ o otoku nego o krajnjem jugoistočnom rtu otoka Kornata, po kojemu zaista neki otočani i zovu cijelu skupinu, ali nikako samo jedan otok.

2.23. Od svih zadarskih i šibenskih otoka, toponimija Iža je najcjelovitije popisana, i to do XIII. stoljeća dalje. Budući da smo svu dostupnu građu konzultirali,¹² a i na temelju ispitivanja na terenu, nismo se susreli s toponimom *Trtūša* na Ižu. Koliko je do sada poznato, ovaj je lik zabiljeжан samo jednom na Jadranu, i to u Kornatima za najveće polje u otočnoj skupini. Skokovo objašnjenje etimologije je uvjerljivo: od lat. pridjeva TORTUOSUS. On se na njega vraća i kada govori o *Tūrtuli*, uvali na Ištu¹³ i o stvarnom lokalitetu Kornatima. Ubikacija, međutim, za iški toponim, sa sigurnošću se može reći, nije točna.

2.24. I sami smo bili skloni vjerovati da ojkonom *Sāle* stoji u svezi s proizvodnjom ili skladištenjem soli, iako se tome suprostavlja cjelokupna situacija na terenu. Prvo, lik *Sāle* se sve do XVI. stoljeća odnosio isključivo na *Sēlo* — dio naselja koji je na brdu. Drugi dio naselja, na moru — *Pōrat* —

žrvanj, to jest od toga što u tom kraju *korenti* jako *rade*, pa more kao da melje, a to da podsjeća na aktivnost žrvnja. Ovo izgleda dosta nategnuto. Tonski zapisi s terena daju prednost inicijalnom /z/ a na štetu /ž/, dakle, *Zverinac*, a ne *Žverinac*.

¹² Riječ je o: A. Cvitanović, *Otok Iž*. Mjesna zajednica Veli Iž, Veli Iž 1989; V. Cvitanović, *Otoci Iž i Premuda*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 1, Zagreb 1954, str. 69-108. i E. Hilje, *Prilog povijesnoj topografiji zadarskog otočja*, rukopis (prilog u ovom časopisu).

¹³ Na Ištu postoji uvala bliskog semantizma: *Koserāca*. No moguće je i drugačije izvođenje: od lat. dem. TURTUR, 'grlica'.

dobiva ime tek onda kad nastaje, to jest u XVI. stoljeću, a do toga trenutka Saljani su kao i svi stanovnici zadarskih otoka bili isključivo težaci i pastiri. Da je tome tako svjedoči i toponimija saljskoga konfina. Drugo; nema u saljskom arealu tako pogodnog terena uz obalu na kojemu bi se mogla proizvoditi sol, što navodi i Strgačić u tekstu na koji se Skok poziva (SRJO str. 123). Takvi tereni, pa i materijalni tragovi eksploatacije, postoje u zoni Velog Rata i Brbinja, ali ne u Salima ili Telašćici. Treće i najvažnije jest da smo zabilježili u samom kršu otoka Sestrunja, daleko od mora i bilo kakvog tipa urbanizacije toponim *Pod Sâle* i neobičnu formu *Salîma*, također na Sestrunju. Nema ničega specifičnog na terenu što bi moglo upućivati na "razumijevanje" toponima. Zato će valjati etimologiju toponima *Sâle* do daljnjega ostaviti nerazjašnjenom.

2.25. Prejednostavno je i etimologiju odonima *Rânjkovica* u Salima izvoditi od »hipokoristika Ranko (od Hranislav)« (SRJO, str. 119), mada se ne može potpuno isključiti. Mnogo je starih i zaboravljenih hrvatskih imena i prezimena preživjelo u zadarskootočnoj toponimiji.¹⁴ Neke više nije lako ni identificirati kao takve. Unatoč toj činjenici, mi bismo radije u formi *Rânjkovica* vidjeli potvrdu za lokalitet na kojemu ima ili je bilo vode. U takvom slučaju *Rânjkovica* bi mogla biti adaptacija vrlo zastupljenog i od Skoka nikada komentiranog lika *âranj*, izvanredno dobro potvrđenog na sjeverozapadnom dijelu Dugog otoka i na drugim otocima u skupini, u bezbroj oblika (*Âranj*, *Ârnji*, *Arnjič*, *Arnjîna*, *Ârvanj*, *Čârnje*, *Nâčarnje*, *Nâčrnje*, *Počarnje*, *Uârvanj*, *Vâranj*, *Vâranje*, *Višârnje*, *Vrnâška*, *Vrnj*), i koji redovito označavaju referente s vodom. Toj bi se listi možda mogle još priključiti forme *Ču(m)brânje* i *Râva* i sve potvrde s ostalih otoka koje navodi A. R. Filipi.¹⁵ Zato valja odbaciti Skokovu pretpostavku u kojoj on u latiniziranom obliku *Regniuo poglie* iz 1376. (danas *Ârnjevo Pôlje*) traži vezu s posjedovnim pridjevom od nadimka *Hrnjo*.

3. Z a k l j u č a k

Završili bismo konstatacijom da ovaj rad ne ide za tim da da cjelovitu kritiku Skokova djela, pa čak ni samo onog dijela koji se odnosi na zadarsko-šibenski arhipelag. Jedinice koje su obrađene ne predstavljaju bez sumnje ni najspornija mjesta sa stajališta etimoloških istraživanja. Cilj nam je bio, prije svega, pokazati da bez obzira na odlučujući doprinos Skokovih istraživanja jadranskoj toponimiji i bez obzira na veličinu i autoritet autora, mnoga pitanja

¹⁴ *Brâjkovac* (OL), *Braînj* (ZV), *Břtin* (DO), *Čavônijne* (DO), *Dobrînj* (DO), *Hrbočič* (DO), *Lovrêč* (MO), *Mâževo* (IŽ), *Porôvac* (IŽ), *Přivanj* (SE), *Prřbilj*, *Mâvar* (DO, OL), *Strřjan* (DO), itd. Zajedno s danas poznatim imenima i prezimenima preko stotinu.

¹⁵ A. R. Filipi, 1984, str. 111-154.

iz jadranskih etimoloških sfera, ostaju nerazriješena, te da postoji konstantna potreba za novim i preciznijim istraživanjima. Tu je želju i sam Skok opetovao u više navrata u svom djelu. Neka dakle ovaj skromni prilog bude i odgovor na njegov poziv.

EN RELISANT LES NOTES TOPONYMIQUES DE SKOK

Résumé

L'auteur fait des observations critiques concernant l'ouvrage *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima* (Roman et slave dans les îles Adriatiques) et en particulier le chapitre portant sur la toponymie des îles de la Dalmatie du Nord. Sont commentées et élaborées avant tout les propositions de Skok qui aujourd'hui pourraient être remises en question. La critique adressée à l'auteur du livre vient du fait que Skok n'a pas toujours respecté la nature du référent (chose désignée), soit parce qu'il n'a pas mené personnellement ses enquêtes sur le terrain, soit parce qu'il était prisonnier du courant linguistique qui se préoccupait de manière prédominante de la forme. V. Skračić constate, à la suite de ses propres enquêtes, que certaines propositions étymologiques de Skok doivent être redéfinies, réinterprêtées ou même rejetées.

Font l'objet de cette analyse les toponymes suivants: *Olib Sambare, Kurjak, Kavčica, Smardeča, Morovnik, Maknare, Ruta, Medvijak, Hripa, Sakatur, Murter, Srbisni, Mir, Krknata, Vodomarka, Skarski, Zverinac, Parda, Sale i Ranjkovica*.